

برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه خدمات

برون کتابخانه‌ای در

مراکز اطلاع‌رسانی تخصصی

(رویکردی: برای پاسخ به تحولات جدید در محیط اطلاعاتی)

نویسنده: دکتر رحمت الله فتاحی*

چکیده

در جامعه و در سطح ملی، اهمیت خدمات اطلاع‌رسانی در عصر حاضر و تأثیر آن بر توسعه و پیشرفت کشورها و سازمان‌ها، به موازات تحولاتی که فناوری‌های نوین در محیط اطلاعاتی و در دسترسی راه دور به شبکه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی بدید آورده، موجب شده تا مراجعه حضوری کاربران به کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کاهش یابد. این تحولات کتابداران را ملزم می‌کند تا رویکردهای تازه‌ای را برای ارائه خدمات به جامعه مورد نظر خود در پیش گیرند. این وضعیت برای کتابخانه‌های تخصصی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این مقاله، چارچوب‌ها، سیاست‌ها و روش‌های توسعه خدمات برون کتابخانه‌ای مورد بحث قرار گرفته است. تأکید مقاله بر آن است که توسعه خدمات برون کتابخانه‌ای به برنامه‌ریزی و ملزومات ویژه‌ای نیاز دارد تا مؤثر و کارآمد واقع شود. مفاهیم، بنیان‌های نظری و رویکردهای نوین

* دانشیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد

مطرح در خدمات کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در محیط اطلاعاتی جدید و شبکه‌ای از جمله نکات مورد توجه مقاله حاضر است. اجرای برنامه‌های آموزشی برای کتابداران و بازآموزی خاص محیط جدید به ویژه در کتابخانه‌های تخصصی و با هدف توسعه خدمات برون کتابخانه‌ای، از دیگر پیشنهادهاى این مقاله برای آماده‌سازی کتابداران در پاسخ به تحولات جاری است.

مقدمه

گسترش فناوری‌های جدید در دو دهه اخیر موجب بروز تحولات و تغییرات بسیار زیادی در بیشتر عرصه‌های زندگی شخصی، حرفه‌ای و اجتماعی شده است. حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز همچون بسیاری از حرفه‌ها تحت تأثیر این تحولات قرار داشته و شاهد تغییرات زیادی در فرایندها و روش‌های کاری خود بوده است. کتابداران و اطلاع‌رسانان همواره در تلاش‌اند تا با توجه به تحولات و تغییرات پیوسته‌ای که در جامعه رخ می‌دهد خود را با شرایط جدید تطبیق دهند. به بیان دیگر، کتابداری و اطلاع‌رسانی همواره به لحاظ نظری و کاربردی در حال تغییر و تحول پیوسته بوده و خواهد بود و این تحول را شرط ماندگاری خود و نیز ضرورتی برای مؤثر واقع شدن در فرایند توسعه جامعه بشری می‌داند.

اندیشمندان کتابداری و اطلاع‌رسانی با مطالعه و تحلیل تحولات و عوامل مؤثر بر آن، تلاش می‌کنند تا برای پاسخ به تغییرات و برآوردن نیازهای اطلاعاتی جامعه از دیدگاه نظری و مفهومی، راهکارهای مناسب را شناسایی کنند و ارائه دهند. طی دو دهه اخیر که فناوری‌های نوین رایانه‌ای و ارتباطاتی (شبکه‌ها) به طور چشمگیری در تمام زمینه‌های اقتصادی، صنعتی، علمی و آموزشی رسوخ کرده است، شاهد رشد مباحث نظری و کاربردی در عرصه حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز بوده‌ایم. به موازات این تحولات، محافل علمی و آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی، به ویژه دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی مربوط نیز در ساختار و محتوای برنامه‌های خود تغییراتی به وجود آورده و یا پیشنهاد کرده‌اند (برای مثال نگاه کنید به دیبانی، ۱۳۷۹؛ فتاحی، ۱۳۷۹؛ مرتضایی، ۱۳۸۳؛ حیاتی، ۱۳۸۳؛